unicef

МІЖВІДОМЧА КООРДИНАЦІЙНА РАДА
з питань правосуддя щодо неповнолітніх

ВОЛОНТЕР
Всеукраїнський громадський центр

ЄДИНІ СТАНДАРТИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ПРАВОСУДДЯ ЩОДО ДІТЕЙ

ЄДИНІ СТАНДАРТИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ПРАВОСУДДЯ ЩОДО ДІТЕЙ

Схвалено на засіданні Міжвідомчої координаційної ради з питань правосуддя щодо неповнолітніх. Протокол №1 від «15» червня 2021 року.

Підготовано в межах проєкту, що реалізується ГО «ВГЦ «Волонтер» за підтримки Представництва Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, та спільно з Міжвідомчою координаційною радою з питань правосуддя щодо неповнолітніх. Думки, висловлені в матеріалах, є позицією авторів і не обов'язково відображають політики та погляди ЮНІСЕФ.

Зміст

Єдині стандарти підготовки фахівців у сфері правосуддя щодо дітей. 3

Модуль 1. Міжнародні стандарти та принципи правосуддя, дружнього до дитини. 5

Модуль 2. Вікові та психологічні особливості дітей. Характеристика різних категорій дітей, які потребують особливого захисту держави 7

Модуль 3. Особливості допиту та опитування дитини 10

Модуль 4. Виявлення та реагування на випадки жорстокого поводження з дитиною 12

Модуль 5. Забезпечення комплексного (мультидисциплінарного) підходу під час здійснення правосуддя за участю дитини. 14

Модуль 6. Особливості кримінальних проваджень за участю дитини. 15

Модуль 7. Особливості проваджень у справах про адміністративні правопорушення за участю дитини 17

Модуль 8. Особливості цивільних проваджень за участю дітей. 18

Модуль 9. Особливості використання позасудових процедур із залученням дітей (відновне правосуддя, медіація) 19

Єдині стандарти підготовки фахівців у сфері правосуддя щодо дітей

1. Єдині стандарти підготовки фахівців у сфері правосуддя щодо дітей (надалі – Єдині стандарти) розроблені на виконання плану заходів із реалізації Національної стратегії реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 листопада 2019 року за № 1335-р.

2. Необхідність підготовки фахівців, які працюють у сфері правосуддя щодо дітей, визначена у пунктах 14 та 15 Керівних принципів Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дитини, прийнятих 17 листопада 2010 року Комітетом міністрів Ради Європи, і є обов'язковими для застосування Україною, як членом Ради Європи. Зокрема зазначено: 1) усі фахівці, які працюють із дітьми, повинні отримувати необхідну міждисциплінарну підготовку з питань прав і потреб дітей різних вікових груп, а також щодо процедур, які адаптовані до них; 2) фахівці, які мають безпосередній контакт із дітьми, також повинні бути навчені спілкуватися з ними в будь-якому віці та стадії розвитку, а також із дітьми, які знаходяться в умовах особливої вразливості.

3. Єдині стандарти містять модулі для планування та організації навчання фахівців у сфері правосуддя щодо дітей та перелік загальних та спеціальних (фахових) компетентностей, які мають бути сформовані в зазначених фахівців за результатами навчання за кожною темою.

4. Рекомендовано застосовувати Єдині стандарти до різних форм навчання та підготовки фахівців у сфері правосуддя щодо дітей як основу для розроблення навчальних програм та програм підвищення кваліфікації центральними органами виконавчої влади, закладами освіти, які забезпечують підготовку та підвищення кваліфікації фахівців у сфері правосуддя щодо дітей, та адаптувати діючі курси та програми професійного розвитку для фахівців у сфері правосуддя щодо дітей до Єдиних стандартів з урахуванням особливостей кожної професії.

5. Метою Єдиних стандартів є формування у різних фахівців у сфері правосуддя щодо дітей необхідних компетентностей, що у подальшому забезпечить застосування ними єдиних підходів у випадках, коли дитина стикається із системою правосуддя.

6. У цих Єдиних стандартах терміни вживаються у такому значенні:

   1) *Правосуддя, дружнє до дитини* – система правосуддя, яка гарантує повагу та ефективне забезпечення усіх прав дітей, беручи до уваги принципи правосуддя, дружні до дитини, зокрема право на справедливий судовий розгляд, на участь та розуміння судового розгляду, на повагу до особистого та сімейного життя, честі та гідності, із належним урахуванням віку та рівня розвитку дитини.

   2) *Дитина у контакті з законом* – дитина, яка може перебувати або перебуває у конфлікті з законом, дитина, яка є потерпілою чи свідком у кримінальному провадженні або у справі про адміністративне правопорушення.

   3) *Дитина у конфлікті з законом* – дитина, яка підозрюється, обвинувачується або визнана винуватою у вчиненні кримінального правопорушення, або яка притягається чи притягнута до адміністративної відповідальності, або щодо якої є дані про вірогідне вчинення нею після досягнення одинадцятирічного віку до досягнення віку, з якого може настава-ти кримінальна відповідальність, суспільно небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною Кримінального кодексу України.

   4) *Фахівці у сфері правосуддя щодо дітей* – суддя, поліцейський (ювенальний поліцейський, дільничний офіцер поліції, патрульний поліцейський, слідчий), прокурор, адвокат,

педагог/психолог, який долучається до опитування/допиту дитини, представник служби у справах дітей, працівник уповноваженого органу з питань пробації та соціально-психологічного відділення установ виконання покарань, які залучаються до випадку, коли дитина стикається із системою правосуддя, відповідно до своїх повноважень.

5) *Слухачі* – фахівці у сфері правосуддя щодо дітей, які проходять навчання за навчальними програмами та програмами підвищення кваліфікації, що розроблені та адаптовані відповідно до Єдиних стандартів.

7. Інші терміни вживаються у значенні, наведеному в Законах України «Про охорону дитинства», «Про освіту», інших нормативно-правових актах.

8. Єдині стандарти застосовуються відповідно до таких *принципів:*

   1) фундаментальності опанування фахівцями у сфері правосуддя щодо дітей необхідних знань та набуття загальних і спеціальних (фахових) компетентностей відповідно до тем, включених до Єдиних стандартів;

   2) послідовності підготовки фахівців у сфері правосуддя щодо дітей, що охоплює опанування рекомендованих тем Єдиних стандартів та набуття відповідних компетентностей;

   3) застосування єдиних підходів до форм та видів підготовки фахівців у сфері правосуддя щодо дітей, що охоплює інтерактивні форми навчання слухачів, їхнє активне залучення та передбачає практичний розгляд випадків, коли дитина стикається із системою правосуддя, моделювання дій в процесі роботи з цими випадками.

9. Підготовка, оцінювання та сертифікація фахівців, які пройдуть навчання за Єдиними стандартами, буде здійснюватися незалежно кожною установою та організацією, яка уповноважена на забезпечення навчання та підвищення кваліфікації фахівців у сфері правосуддя щодо дітей, відповідно до діючої та затвердженої в установленому порядку програми системи підготовки, оцінювання та сертифікації.

10. Єдині стандарти можуть застосовуватись під час розроблення та реалізації програм підготовки та підвищення кваліфікації інших фахівців, які можуть долучатись до випадків, де дитина стикається з системою правосуддя.

11. Перелік модулів Єдиних стандартів:

    Модуль 1. Міжнародні стандарти та принципи правосуддя, дружнього до дитини.

    Модуль 2. Вікові та психологічні особливості дітей. Характеристики різних категорій дітей, які потребують особливого захисту держави.

    Модуль 3. Особливості допиту та опитування дитини.

    Модуль 4. Виявлення та реагування на випадки жорстокого поводження з дитиною.

    Модуль 5. Забезпечення комплексного (мультидисциплінарного) підходу під час здійснення правосуддя за участю дитини.

    Модуль 6. Особливості кримінальних проваджень за участю дитини.

    Модуль 7. Особливості проваджень у справах про адміністративні правопорушення за участю дитини.

    Модуль 8. Особливості цивільних проваджень за участю дитини.

    Модуль 9. Особливості використання позасудових процедур із залученням дітей (відновне правосуддя, медіація).

12. Загальні та спеціальні (фахові) компетентності, що мають бути сформовані за результатами навчання за кожною темою Єдиних стандартів:

Модуль 1. Міжнародні стандарти та принципи правосуддя, дружнього до дитини		
Теми:	**1. Міжнародні стандарти захисту та забезпечення прав дітей.** **2. Основні принципи правосуддя, дружнього до дитини: зміст та тлумачення.**	
Загальні компетентності, сформовані за результатами навчання:	• здатність розуміти міжнародні документи у сфері правосуддя, дружнього до дитини: обов'язкові універсальні та європейські документи, рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи, прецедентне право Європейського суду захисту прав людини, документи Організації Об'єднаних Націй; • здатність застосовувати положення міжнародних документів у сфері правосуддя, дружнього до дитини; • здатність керуватись основними принципами правосуддя, дружнього до дитини, у ситуаціях, де дитина стикається із системою правосуддя.	
Спеціальні (фахові) компетентності, сформовані за результатами навчання:	судді	• здатність і готовність застосовувати міжнародні документи у сфері правосуддя, дружнього до дитини, під час прийняття рішень у справах, що стосуються інтересів дитини у контакті та у конфлікті з законом; • здатність і готовність забезпечувати судовий процес, що є дружнім до дитини;
	поліцейського	• здатність і готовність застосовувати міжнародні документи у сфері правосуддя, дружнього до дитини, під час взаємодії дитини з поліцією; • здатність і готовність забезпечувати в процесі взаємодії дитини з поліцією підходи, дружні до дитини;
	прокурора	• здатність і готовність застосовувати міжнародні документи у сфері правосуддя, дружнього до дитини, в процесі здійснення процесуального керівництва кримінальних проваджень за участю дітей • здатність і готовність забезпечувати в процесі взаємодії дитини з органами прокуратури підходи, дружні до дитини;
	адвоката	• здатність і готовність застосовувати міжнародні документи у сфері правосуддя, дружнього до дитини, в процесі здійснення захисту та представництва дітей у кримінальних та адміністративних провадженнях; • здатність і готовність забезпечувати в процесі взаємодії дитини з адвокатами підходи, дружні до дитини;

Спеціальні (фахові) компетентності, сформовані за результатами навчання:	представника служби у справах дітей	• здатність і готовність застосовувати міжнародні документи у сфері правосуддя, дружнього до дитини, в процесі здійснення представництва прав та інтересів дитини, коли вона стикається із системою правосуддя; • здатність і готовність забезпечувати в процесі взаємодії дитини з представниками служби у справах дітей підходи, дружні до дитини, координувати інших фахівців у сфері правосуддя щодо дітей стосовно застосування таких підходів;
	психолога/ педагога, який долучається до допиту/ опитування	• здатність і готовність застосовувати міжнародні документи у сфері правосуддя, дружнього до дитини, в процесі взаємодії з дитиною, яка стикається із системою правосуддя; • здатність і готовність застосовувати підходи, дружні до дитини у справах, де дитина стикається із системою правосуддя та потребує допомоги психолога/педагога;
	працівника уповноваженого органу з питань пробації	• здатність і готовність застосовувати міжнародні документи у сфері правосуддя, дружнього до дитини, під час реалізації заходів, передбачених законом, спрямованих на виправлення засуджених дітей та запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень;
	працівника соціально-психологічного відділення УВП	• здатність і готовність застосовувати міжнародні документи у сфері правосуддя, дружнього до дитини, під час проведення роботи з дитиною в межах проведення соціальної виховної роботи та забезпечення ресоціалізації.

Рекомендації щодо змістовного наповнення:

Тематичний блок *«Міжнародні стандарти захисту та забезпечення прав дітей»* містить інформацію про:

• міжнародні стандарти, що стосуються захисту та забезпечення прав дитини, яка перебуває у конфлікті з законом та дитини, яка перебуває у контакті з законом, а саме: (1) обов'язкові універсальні та європейські документи (Міжнародні пакти та Конвенції, які ратифіковані ВРУ), (2) Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи, (3) прецедентне право Європейського суду захисту прав людини та (4) документи Організації Об'єднаних Націй.

Тематичний блок *«Основні принципи правосуддя, дружнього до дитини: зміст та тлумачення»* містить інформацію про такі принципи правосуддя, дружнього до дитини:

• принцип участі;
• принцип забезпечення пріоритетності прав, інтересів та безпеки дитини;
• принцип дотримання та поваги до честі, гідності дитини та неупереджене ставлення до неї;
• принцип недопущення дискримінації;
• принцип забезпечення верховенства права.

Модуль 2. Вікові та психологічні особливості дітей. Характеристика різних категорій дітей, які потребують особливого захисту держави	
Теми:	**1. Вікові особливості дитини: потреби віку, вікова криза та норма розвитку дитини певного віку. Розвиток мозку дитини.** **2. Нейробіологія травматичного досвіду. Особливості реакції на стрес.** **3. Характеристика категорій дітей: діти, які перебувають у складних життєвих обставинах, діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, діти, які постраждали від воєнних дій та збройних конфліктів, діти з інвалідністю.** **4. Чинники впливу на поведінку дитини: індивідуальні особливості, сім'я, найближче оточення та школа, громада й соціальне середовище, незадоволеність потреб дитини.** **5. Психологічні особливості дитини кожної вікової групи.**
Загальні компетентності, сформовані за результатами навчання:	• здатність до розуміння особливостей розвитку дитини та її потреб відповідно віку; • здатність до розуміння особливостей розвитку мозку дитини; • здатність до розуміння стресових реакцій дитини; • здатність до розуміння особливостей формування поведінки у дитини під дією різних чинників; • здатність до розуміння психологічних особливостей дитини кожної вікової групи, їхніх потреб; • здатність налагоджувати взаємодію та комунікацію з дитиною, що відповідає її потребам та віку; • здатність розрізняти прояви вікової кризи в дитини; • здатність до розуміння впливу життєвої ситуації дитини на її поведінку; • здатність до розуміння характеристик різних категорій дітей: діти, які перебувають у складних життєвих обставинах, діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, діти, які постраждали від воєнних дій та збройних конфліктів, діти з інвалідністю; • здатність і готовність налагоджувати взаємодію та комунікацію з дитиною, яка стикається із системою правосуддя, що відповідає її потребам.

Спеціальні (фахові) компетентності, сформовані за результатами навчання:	судді	• здатність і готовність приймати рішення у справах за участю дитини через призму її потреб з урахуванням вікових особливостей дитини, її психологічного стану та життєвої ситуації;
	поліцейського	• здатність і готовність виконувати професійні обов'язки поліцейського у справах за участю дитини через призму її потреб з урахуванням вікових особливостей дитини, її психологічного стану та життєвої ситуації;

	прокурора	• здатність і готовність здійснювати процесуальне керівництво у справах за участю дитини через призму її потреб з урахуванням вікових особливостей дитини, її психологічного стану та життєві ситуації;
	адвоката	• здатність та готовність здійснювати захист та представництво прав дитини через призму її потреб із урахуванням вікових особливостей дитини, її психологічного стану та життєвої ситуації;
	представника служби у справах дітей	• здатність і готовність забезпечувати соціальний захист дитини через призму її потреб з урахуванням вікових особливостей дитини, її психологічного стану та життєвої ситуації;
	психолога/педагога, який долучається до допиту/ опитування	• здатність і готовність надавати психологічну підтримку дитині через призму її потреб з урахуванням вікових особливостей дитини, її психологічного стану та життєвої ситуації;
	працівника уповноваженого органу з питань пробації	• здатність і готовність реалізовувати заходи, передбачені законом, що спрямовані на виправлення засуджених дітей та запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень через призму потреб дітей з урахуванням вікових особливостей дитини, її психологічного стану та життєвої ситуації;
	працівника соціально-психологічного відділення УВП	• здатність і готовність проводити роботу з дитиною з метою її виправлення та ресоціалізації через призму її потреб з урахуванням вікових особливостей дитини, її психологічного стану та життєвої ситуації.

Рекомендації щодо змістовного наповнення:

Тематичний блок: *«Вікові особливості дитини: потреби віку, вікова криза та норма розвитку дитини певного віку. Розвиток мозку дитини»* містить інформацію про:

- провідний вид діяльності дитини відповідного віку;
- особливості когнітивної сфери в дитини: здатність концентрувати увагу, особливості короткотривалої та довготривалої пам'яті, особливості запам'ятовування та відтворення подій, словниковий запас, особливості встановлення причинно-наслідкових зв'язків, орієнтація у просторі та часі, здатність до описування подій та явищ, формулювання висновків;
- особливості емоційно-вольової сфери в дитини: здатність розрізняти та управляти емоціями, ідентифікувати та назвати їх, пов'язувати емоції з подіями, які відбулись;
- особливості комунікативної та міжособистісної сфери в дитини: особливості побудови взаємодії з іншими, дотримання правил, референтна група.

Тематичний блок: *«Нейробіологія травматичного досвіду. Особливості реакції на стрес»* містить інформацію про:

- особливості впливу досвіду нехтування потребами дитини, насильства на функціонування когнітивної, емоційно-вольової, комунікативної та міжособистісної сфери дитини;
- особливості активізації стресових реакцій та рептильного мозку, лімбічної системи внаслідок пережитої психологічної травми;
- характеристику розладів прив'язаності внаслідок пережитого насильства;
- комплексну травму розвитку та особливості активізації захисних механізмів у дітей, які пережили насильство.

Тематичний блок: *«Характеристика категорій дітей: діти, які перебувають у складних життєвих обставинах, діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, діти, які постраждали від воєнних дій та збройних конфліктів, діти з інвалідністю)»* містить інформацію про:

- категорії дітей, які потребують особливого захисту держави;
- психологічні особливості дітей відповідних категорій та особливості побудови взаємодії із ними.

Тематичний блок: *«Чинники впливу на поведінку дитини: особистісні особливості, сім'я, найближче оточення та школа, громада і соціальне середовище»* містить інформацію про

- потреби дитини, їх класифікація, наслідки нехтування потребами на розвиток дитини;
- основні умови для задоволення потреб дитини, її нормального розвитку, вплив оточення на поведінку дитини;
- цикл задоволення потреб дітей та особливості догляду за дітьми;
- формування прив'язаності в дитини;
- вплив оточення на формування самооцінки дитини, її ставлення до себе та оточуючих;
- особливості адаптації у навколишньому середовищі.

Тематичний блок: *«Психологічні особливості дитини кожної вікової групи»* містить інформацію про:

- особливості дітей дошкільного віку (3-6 років), дітей молодшого шкільного віку (6-10(11) років дітей підліткового віку (молодший підліток 10(11) – 13 років; старший підліток (13 – 15 років) та рання юність (16 – 18 років).

Модуль 3. Особливості допиту та опитування дитини		
Теми:	**1. Міжнародні стандарти та національне законодавство, які стосуються допиту/опитування дитини.** **2. Рекомендації щодо проведення допиту/опитування дитини.** **3. Особливості формулювання запитань під час проведення допиту/опитування дитини, зокрема з урахуванням розвитку дитини, стану здоров'я, індивідуальних та вікових особливостей.** **4. Критерії оцінки достовірності показань дитини.** **5. Фіксація показів дитини під час допиту/опитування.**	
Загальні компетентності, сформовані за результатами навчання:	• здатність застосовувати міжнародні стандарти та національне законодавство, що стосується допиту/опитування дитини в інтересах дитини; • здатність дотримуватись рекомендацій щодо проведення допиту/опитування дитини, що відповідають інтересам дитини; • здатність формулювати запитання під час проведення допиту/опитування дитини, з урахуванням розвитку дитини, стану здоров'я, індивідуальних та вікових особливостей.; • здатність застосовувати методику оцінки достовірності показів дитини; • здатність застосовувати різні способи фіксації допиту/опитування дитини.	
Спеціальні (фахові) компетентності, сформовані за результатами навчання:	судді	• здатність і готовність здійснювати допит/опитування дитини в суді, відповідно до міжнародних стандартів та рекомендацій щодо організації сприятливого оточення з урахуванням віку, зрілості та рівня розвитку дитини;
	поліцейського	• здатність і готовність забезпечувати та здійснювати допит/опитування дитини у досудовому порядку, відповідно до міжнародних стандартів та рекомендацій щодо організації сприятливого оточення з урахуванням віку, зрілості та рівня розвитку дитини;
	прокурора	• здатність і готовність забезпечувати проведення допиту/опитування дитини у досудовому порядку та у суді, відповідно до міжнародних стандартів та рекомендацій щодо організації сприятливого оточення з урахуванням віку, зрілості та рівня розвитку дитини;
	адвоката	• здатність і готовність надання професійної правничої допомоги дитині під час проведення її допиту/опитування в досудовому порядку та в суді відповідно до міжнародних стандартів та рекомендацій щодо організації сприятливого оточення з урахуванням віку, зрілості та рівня розвитку дитини;

	представника служби у справах дітей	• здатність і готовність представляти інтереси дитини під час її допиту/опитування в досудовому порядку та судових процесах;
	психолога/ педагога, який долучається до допиту/опитування	• здатність і готовність супроводу дитини та надання їй підтримки під час її допиту/опитування в досудовому порядку та судових процесах.

Рекомендації щодо змістовного наповнення:

Тематичний блок: *«Міжнародні стандарти та національне законодавство, що стосується допиту/опитування дитини»,* містить інформацію про:

- міжнародні стандарти проведення допиту/опитування дітей;
- норми Кримінального процесуального кодексу України щодо допиту дітей.

Тематичний блок: *«Рекомендації щодо проведення допиту/опитування дитини»* містить інформацію про:

- особливості організації безпечного простору для проведення допиту/опитування дитини з метою захисту прав та інтересів дитини та отримання достовірної інформації;
- склад та роль осіб, присутніх під час допиту/опитування дитини;
- особливості роботи з батьками, законними представниками щодо роз'яснення процедури допиту/опитування, їхні ролі у процесі;
- роль психолога під час проведення допиту/опитування дитини;
- вибір часу та частини дня під час проведення допиту/опитування дитини;
- фази допиту/опитування дитини.

Тематичний блок: *«Особливості формулювання запитань під час проведення допиту/опитування дитини, зокрема з урахуванням розвитку дитини, стану здоров'я, індивідуальних та вікових особливостей»* містить інформацію про:

- способи формулювання запитань під час проведення допиту/опитування дитини;
- особливості формулювання запитань про час та місце події;
- особливості формулювання запитань про кількість, багатократність подій;
- особливості формулювання запитань про третіх осіб (порушника, дорослого співучасника).

Тематичний блок: *«Критерії оцінки достовірності показань дитини»* містить інформацію про:

- врахування умов сприйняття та збереження інформації дитиною про подію;
- схильність дитини до обману, фантазування, здатності розрізняти дитиною вигадані та реальні факти про події, які відбулись за її участі;
- огляд методики оцінки валідності тверджень (ОВТ), контент – аналіз на основі встановлених критеріїв (CBSA) (автори М. Стеллер, Г. Кенкер).

Тематичний блок: *«Фіксація показів дитини під час допиту/опитування»* включає інформацію про:

- особливості письмової фіксації слів дитини під час допиту/опитування дитини;
- особливості фіксації слів дитини за допомогою аудіо носіїв та з використанням відеокамери під час допиту/опитування дитини;
- комбінації різних технік фіксації слів дитини під час допиту/опитування дитини;
- протоколи допиту/опитування дитини.

Модуль 4. Виявлення та реагування на випадки жорстокого поводження з дитиною		
Теми:	**1. Визначення поняття «жорстоке поводження з дитиною».** **2. Способи ідентифікації дитини, яка постраждала від жорстокого поводження, наслідки жорстокого поводження для дитини.** **3. Усунення причин жорстокого поводження з дітьми: на рівні кожної постраждалої дитини, на рівні громади, на рівні держави.** **4. Особливості та процес реабілітації дитини.**	
Загальні компетентності, сформовані за результатами навчання:	• здатність розуміти поняття «жорстоке поводження з дитиною» відповідно до національного законодавства; • здатність розуміти індикатори різних форм насильства над дитиною; • здатність ідентифікувати різні форми насильства над дитиною; • здатність розуміти причини та наслідки жорстокого поводження з дитиною; • здатність забезпечити соціальний захист дитини, яка постраждала від жорстокого поводження, надати допомогу в межах компетенції; • здатність до розуміння та забезпечення процесу реабілітації дитини, яка стикнулась із системою правосуддя.	
Спеціальні (фахові) компетентності, сформовані за результатами навчання:	судді	• здатність і готовність реагувати на випадки жорстокого поводження з дитиною під час вирішення судових справ за участю дитини та вживати заходів щодо організації її соціального захисту;
	поліцейського	• здатність і готовність реагувати на випадки жорстокого поводження з дитиною та вживати заходів щодо забезпечення безпеки дитини; • здатність і готовність взаємодіяти з іншими суб'єктами під час реагування на випадки жорстокого поводження з дитиною;
	адвоката	• здатність і готовність реагувати на випадки жорстокого поводження щодо дитини під час надання професійної правничої допомоги дитині та вживати заходів щодо організації її соціального захисту;
	представника служби у справах дітей	• здатність і готовність реагувати на випадки жорстокого поводження з дитиною під час здійснення захисту та представництва інтересів дитини; • здатність і готовність організовувати і координувати соціальний захист дитини; • здатність і готовність забезпечити реабілітацію дитини, яка постраждала від жорстокого поводження;

	психолога/ педагога, який долучається до допиту/опитування	• здатність і готовність реагувати на випадки жорстокого поводження з дитиною під час надання психологічної допомоги дитині;
	працівника уповноваженого органу з питань пробації	• здатність і готовність реагувати на випадки жорстокого поводження з дитиною під час реалізації заходів спрямованих на виправлення засудженої дитини та запобігання вчиненню нею повторних кримінальних правопорушень;
	працівника соціально-психологічного відділення УВП	• здатність та готовність реагувати на випадки жорстокого поводження з дитиною під час проведення соціально-психологічної роботи з дитиною щодо її виправлення та ресоціалізації.

Рекомендації щодо змістовного наповнення:

Тематичний блок: *«Визначення поняття «жорстоке поводження з дитиною»,* містить інформацію про:

- законодавче визначення поняття, нормативно-правове врегулювання відповідальності за різні форми та прояви жорстокого поводження з дитиною.

Тематичний блок: *«Способи ідентифікації дитини, яка постраждала від жорстокого поводження, наслідки жорстокого поводження для дитини»* містить інформацію про:

- індикатори різних форм насильства над дитиною: індикатори фізичного, сексуального, психологічного насильства, загрози життю та здоров'ю дитини, а також нехтування потребами дитини;
- суб'єкти та способи виявлення дітей, які постраждали від жорстокого поводження;
- оцінку безпеки дитини, як першочерговий крок під час встановлення факту жорстокого поводження з дитиною;
- особливості ідентифікації жорстокого поводження з дитиною залежно від форми та прояву жорстокого поводження, психологічні аспекти ідентифікації;
- характеристики стану дітей, які постраждали від жорстокого поводження, залежно від його форми;
- механізми взаємодії між суб'єктами у питаннях виявлення та реагування на випадки жорстокого поводження з дитиною, заходи забезпечення безпеки дитини.

Тематичний блок: *«Усунення причин жорстокого поводження з дітьми: на рівні кожної постраждалої дитини, на рівні громади, на рівні держави»* містить інформацію про:

- першочергові заходи щодо забезпечення безпеки дитини під час виявлення факту жорстокого поводження з нею;
- особливості влаштування постраждалої дитини та її законного представника, якщо він не є її кривдником;
- форми тимчасового влаштування постраждалої дитини, у разі, якщо вона виявлена без законних представників, або якщо вони є її кривдниками;
- представництво інтересів дітей, які постраждали від жорстокого поводження у судовому процесі проти кривдників (включно з позбавленням батьківських прав).

Тематичний блок: *«Особливості та процес реабілітації дитини»* містить інформацію про:

- особливості надання дитині послуги соціально-психологічної реабілітації.

Модуль 5. Забезпечення комплексного (мультидисциплінарного) підходу під час здійснення правосуддя за участю дитини		
Теми:	**1. Перелік органів і служб, їх повноваження у сфері захисту прав та інтересів дітей.** **2. Комплексний (мультидисциплінарний) підхід під час здійснення правосуддя за участю дитини: суть та принципи.**	
Загальні компетентності, сформовані за результатами навчання:	• здатність до розуміння ролі та принципів комплексного (мультидисциплінарного) підходу під час здійснення правосуддя за участю дитини; • здатність до розуміння функцій різних органів і служб у сфері захисту прав та інтересів дитини; • здатність налагоджувати взаємодію з різними органами і службами у сфері захисту прав та інтересів дитини та застосовувати її у практичних ситуаціях.	
Спеціальні (фахові) компетентності, сформовані за результатами навчання:	судді	• здатність і готовність застосовувати комплексний (мультидисциплінарний) підхід під час вирішення судових справ за участю дитини;
	поліцейського	• здатність і готовність застосовувати комплексний (мультидисциплінарний) підхід під час здійснення професійної діяльності поліцейського; • здатність і готовність застосовувати комплексний (мультидисциплінарний) підхід під час здійснення нагляду в межах професійної діяльності прокурора;
	адвоката	• здатність і готовність організовувати комплексний (мультидисциплінарний) підхід під час надання професійної правничої допомоги дитині;
	представника служби у справах дітей	• здатність і готовність застосовувати комплексний (мультидисциплінарний) підхід під час здійснення захисту та представництва інтересів дитини, її соціального захисту;
	психолога/педагога, який долучається до допиту/опитування	• здатність і готовність долучатися до комплексного (мультидисциплінарного) підходу під час надання підтримки дитині;
	працівника уповноваженого органу з питань пробації	• здатність і готовність застосовувати комплексний (мультидисциплінарний) підхід під час реалізації заходів, спрямованих на виправлення засудженої дитини, та запобігання вчиненню нею повторних кримінальних правопорушень;
	працівника соціально-психологічного відділення УВП	• здатність і готовність застосовувати комплексний (мультидисциплінарний) підхід під час проведення соціально-психологічної роботи з дитиною щодо її виправлення та ресоціалізації.

Рекомендації щодо змістовного наповнення:
Тематичний блок: *«Перелік органів і служб, їх повноваження у сфері захисту прав та інтересів дітей»* містить інформацію про: • суб'єкти та фахівців у сфері правосуддя щодо дітей, нормативно-правове врегулювання їхніх повноважень та способи взаємодії.
Тематичний блок: *«Комплексний (мультидисциплінарний) підхід під час здійснення правосуддя за участю дитини: суть та принципи»* містить інформацію про: • нормативно-правове врегулювання напрямів та механізмів взаємодії суб'єктів та фахівців у сфері правосуддя щодо дітей, принципи співпраці.

Модуль 6. Особливості кримінальних проваджень за участю дитини		
Теми:	**1. Особливості участі дитини у конфлікті з законом у кримінальному провадженні.** **2. Особливості участі дитини у контакті з законом у кримінальному провадженні.**	
Загальні компетентності, сформовані за результатами навчання:	• здатність до розуміння норм законодавства щодо кримінальних проваджень за участю дитини залежно від процесуального статусу: потерпіла, свідок, підозрювана та обвинувачена; • здатність до практичного застосування норм законодавства щодо кримінальних проваджень за участю дитини залежно від процесуального статусу: потерпіла, свідок, підозрювана та обвинувачена з урахуванням принципу дотримання найкращих інтересів дитини.	
Спеціальні (фахові) компетентності, сформовані за результатами навчання:	судді	• здатність і готовність забезпечувати застосування норм законодавства щодо кримінальних проваджень за участю дитини залежно від процесуального статусу: потерпіла, свідок, підозрювана та обвинувачена під час судового розгляду та призначення покарання, звільнення від кримінальної відповідальності та покарання з урахуванням принципу дотримання найкращих інтересів дитини;
	поліцейського	• здатність і готовність забезпечувати застосування норм законодавства щодо кримінальних проваджень за участю дитини залежно від процесуального статусу: потерпіла, свідок, підозрювана та обвинувачена під час досудового розслідування з урахуванням принципу дотримання найкращих інтересів дитини;
	прокурора	• здатність і готовність забезпечувати прокурорський нагляд щодо застосування норм законодавства щодо кримінальних проваджень за участю дитини залежно від процесуального статусу: потерпіла, свідок, підозрювана та обвинувачена під час досудового розслідування та судового розгляду з урахуванням принципу дотримання найкращих інтересів дитини;

	адвоката	• здатність і готовність забезпечувати захист та представництво прав та інтересів дитини залежно від процесуального статусу: потерпіла, свідок, підозрювана та обвинувачена у кримінальних провадженнях під час досудового розслідування та судового розгляду з урахуванням принципу дотримання найкращих інтересів дитини;
	представника служби у справах дітей	• здатність і готовність забезпечувати представництво прав та інтересів дитини, її соціальний захист залежно від процесуального статусу: потерпіла, свідок, підозрювана та обвинувачена у кримінальних проваджень під час досудового розслідування та судового розгляду з урахуванням принципу дотримання найкращих інтересів дитини;
	психолога/педагога, який долучається до допиту/опитування	• здатність і готовність забезпечувати підтримку дитини залежно від процесуального статусу: потерпіла, свідок, підозрювана та обвинувачена у кримінальних проваджень під час досудового розслідування та судового розгляду з урахуванням принципу дотримання найкращих інтересів дитини;
	працівника уповноваженого органу з питань пробації	• здатність і готовність забезпечувати застосування норм законодавства щодо кримінальних проваджень за участю дитини під час реалізації заходів, спрямованих на виправлення засудженої дитини та запобігання вчиненню нею повторних кримінальних правопорушень.

Рекомендації щодо змістовного наповнення:
Тематичний блок: «*Особливості участі дитини у конфлікті з законом у кримінальному провадженні*» містить інформацію про: • характеристики різних етапів кримінального провадження щодо дитини в конфлікті з законом залежно від віку та розвитку дитини, тяжкості злочину, в якому вона підозрюється, наявності в дитини законних представників.
Тематичний блок: «*Особливості участі дитини у контакті з законом у кримінальному провадженні*» містить інформацію про: • характеристики здійснення процесуальних заходів кримінального провадження залежно від особливостей контакту дитини із законом (потерпіла чи свідок), віку, наявності в дитини законних представників, які не є кривдниками.

Модуль 7. Особливості проваджень у справах про адміністративні правопорушення за участю дитини		
Теми:	**1. Особливості участі дитини в провадженнях у справах про адміністративні правопорушення з будь-яким процесуальним статусом.**	
Загальні компетентності, сформовані за результатами навчання:	• здатність до розуміння норм законодавства щодо проваджень у справах про адміністративні правопорушення за участю дитини з будь-яким процесуальним статусом; • здатність практичного застосування норм законодавства за участю дитини з будь-яким процесуальним статусом..	
Спеціальні (фахові) компетентності, сформовані за результатами навчання:	судді	• здатність і готовність забезпечувати застосування норм законодавства щодо проваджень в справах про адміністративні правопорушення за участю дитини з будь-яким процесуальним статусом: потерпіла, свідок, особа, яка притягається до адміністративної відповідальності; • здатність і готовність забезпечувати застосування норм законодавства під час притягнення дитини до адміністративної відповідальності та звільнення від адміністративної відповідальності;
	поліцейського	• здатність і готовність забезпечувати застосування норм законодавства щодо проваджень в справах про адміністративні правопорушення за участю дитини з будь-яким процесуальним статусом: потерпіла, свідок, особа, яка притягається до адміністративної відповідальності;
	адвоката	• здатність і готовність забезпечувати представництво інтересів дитини з будь-яким процесуальним статусом: потерпіла, свідок, особа, яка притягується до адміністративної відповідальності у провадженнях в справах про адміністративні правопорушення за участю дитини;
	представника служби у справах дітей	• здатність і готовність забезпечувати представництво інтересів та соціальний захист дитини з будь-яким процесуальним статусом: потерпіла, свідок, особа, яка притягується до адміністративної відповідальності у провадженнях в справах про адміністративні правопорушення за участю дитини;

	психолога/педагога, який долучається до допиту/опитування	• здатність і готовність забезпечувати підтримку дитини з будь-яким процесуальним статусом: потерпіла, свідок, особа, яка притягується до адміністративної відповідальності у провадженнях в справах про адміністративні правопорушення за участю дитини;
	працівника уповноваженого органу з питань пробації	• здатність і готовність забезпечувати реалізацію заходів, спрямованих на виправлення дитини, яку було притягнуто до адміністративної відповідальності та запобігання вчиненню нею повторних адміністративних правопорушень.

Рекомендації щодо змістовного наповнення:

Тематичний блок: *«Особливості участі дитини у адміністративних провадженнях з будь-яким процесуальним статусом»* містить інформацію про:

- характеристику здійснення процесуальних заходів у провадженнях в справах про адміністративні правопорушення залежно від статусу дитини (потерпіла, свідок, особа, яка притягується до адміністративної відповідальності), її віку та рівня розвитку, виду правопорушення, наявності законного представника, її ролі в правопорушенні.

Модуль 8. Особливості цивільних проваджень за участю дітей

Теми:	**1. Особливості участі дитини у цивільних справах, коли це стосується її прав, законних інтересів та обов'язків.**	
Загальні компетентності, сформовані за результатами навчання:	• здатність до розуміння норм процесуального законодавства щодо здійснення розгляду цивільних справ за участю дитини; • здатність практичного застосування процесуальних норм цивільного законодавства за участю дитини під час її участі у цивільному провадженні..	
Спеціальні (фахові) компетентності, сформовані за результатами навчання:	судді	• здатність і готовність забезпечувати застосування норм процесуального законодавства під час здійснення цивільних проваджень за участю дитини з будь-яким процесуальним статусом; • здатність і готовність забезпечувати застосування принципу найкращого інтересу дитини під час розгляду цивільних проваджень за участю дитини;
	адвоката	• здатність і готовність забезпечувати представництво інтересів дитини під час цивільних проваджень, що відповідає забезпеченню найкращого інтересу дитини;
	представника служб у справах дітей	• здатність і готовність забезпечувати представництво інтересів та соціальний захист дитини під час цивільних проваджень, що відповідає забезпеченню найкращого інтересу дитини;

	психолога/педагога, який долучається до допиту/опитування	• здатність і готовність забезпечувати підтримку дитини під час її участі у цивільних провадженнях у справах, що стосуються її інтересів.

Рекомендації щодо змістовного наповнення:
Тематичний блок *«Особливості участі дитини у цивільних справах, коли це стосується її прав, законних інтересів та обов'язків»* містить інформацію про: • характеристики здійснення цивільного провадження залежно від особливостей контакту дитини із законом (цивільний позивач, цивільний відповідач чи свідок), віку, наявності у дитини законних представників;. • забезпечення найкращого інтересу дитини під час розгляду цивільних проваджень за участю дитини.

Модуль 9. Особливості використання позасудових процедур із залученням дітей (відновне правосуддя, медіація)		
Теми:	**1. Особливості та впровадження процедури відновного правосуддя.** **2. Особливості застосування медіації за участю дитини.**	
Загальні компетентності, сформовані за результатами навчання:	• здатність до розуміння контексту позасудових процедур, зокрема відновного правосуддя щодо неповнолітніх та медіації; • здатність до розуміння найкращих способів застосування позасудових процедур.	
Спеціальні (фахові) компетентності, сформовані за результатами навчання:	судді	• здатність та готовність судді до використання позасудових процедур за участю дитини у справах, де дитина стикається із системою правосуддя;
	поліцейського	• здатність та готовність поліцейського до використання позасудових процедур у справах, де дитина стикається із системою правосуддя;
	прокурора	• здатність і готовність прокурора до використання позасудових процедур у справах, де дитина стикається із системою правосуддя;
	адвоката	• здатність і готовність адвоката у сприянні до використання позасудових процедур у справах, де дитина стикається із системою правосуддя;
	представника служби у справах дітей	• здатність і готовність представника служби у справах дітей у сприянні до використання позасудових процедур у справах, де дитина стикається із системою правосуддя;

	психолога/педагога, який долучається до допиту/опитування	• здатність і готовність психолога/педагога у сприянні використання позасудових процедур у справах, де дитина стикається із системою правосуддя;
	працівника уповноваженого органу з питань пробації	• здатність і готовність працівника уповноважених органів з питань пробації до використання позасудових процедур у справах, де дитина стикається із системою правосуддя;

Рекомендації щодо змістовного наповнення:

Тематичний блок: *«Особливості використання позасудових процедур із залученням дітей (відновне правосуддя, медіація)»* містить інформацію про:

- поняття відновного правосуддя, його форми та принципи;
- переваги відновного правосуддя;
- впровадження програми відновного правосуддя в Україні.

Тематичний блок: *«Особливості застосування медіації за участю дитини»* містить інформацію про:

- поняття медіації, її форми та принципи;
- законодавче врегулювання медіації;
- переваги застосування медіації за участю дитини.